

พาลวคค วรรณนา

อถยตบรุตส วตถุ ๗

“ทีฆา ชาครโต รตตีติ อิม ฐมมเทสนัน สตุถา เขตวเน
วิหรนุโต ปเสนทิโกสลยเจว อถยตบรุตจ ปุริส อารพภ กเถสิ ๗

อำนาจความรัก

(หน้า ๑๐๐-๑๐๑ ราชา กิร ปเสนทิโกสโล-ทาเสหิ กิลิฏจตโร)

ราชา กิร ปเสนทิโกสโล เอกสมิ ฌณทิวเส อลงกตป-
ปฎิยตุต สพพเสต อัง ปุณฺฑริกํ นาม หตถิ อารุห มหนฺเตน
ราชานุกาเวเน นครํ ปทกฺขิณํ กโรติ ๗ อสุสธารณาย วตฺตมานาย,
เลทุทุททญฺหาทีหิ โปถิยมาโน มหฺชาโน ปลายนุโต คิวํ ปริวตฺเตตฺวาปิ
โธโลเกติเยว ๗ ราชนํ กิร สฺวทินฺนทานสฺเสตํ ผลํ ๗ อถยตบรุตสสปิ
ทुकคตปุริสสส ภริยา สตตถฺมิกสฺส ปาสาทสฺส อฺปริมตเล จิตา
เอกํ วาตปานสฺส กวาภูํ วิวริตฺวา ราชนํ โธโลเกตฺวา ว
อปคจฺฉิ ๗ รณโย ปุณฺณจฺนโท วลาหกนฺตรํ ปวิฏฺโฆ วิย อฺปฏฺจาสิ ๗
โส ตสฺสา ปฏฺิพทฺธจิตฺโต หตถิกฺขนฺธโต ปตนาการปฺปตฺโต วิย
หุตฺวา จิปปํ นครํ ปทกฺขิณํ กตฺวา อนฺเตปุริํ ปวิสิตฺวา เอกํ วิสฺสาสิกํ
อมจฺฉํ อาห “อสุกฺกุจฺจาเน เต มยา โธโลกิตปาสาทอ ทิฏฺโฆติ ๗
“อาม เทวาทิ ๗ “ตตฺถเอกํ อิตถิ อทฺทสาติ ๗ “อทฺทสํ เทวาทิ ๗ “คจฺฉ,
ตสฺสา สสฺสามิกอสฺสามิกภาวํ ชานาหิตี ๗ โส คนฺตฺวา ตสฺสา สสฺสามิก-
ภาวํ ญตฺวา อากนฺตฺวา รณโย สสฺสามิกาทิ อารฺโหเจสิ ๗ อถ
รณฺญา “เตนหิ ตสฺสา สามิกํ ปกฺโกสาทิตี วตฺเต, โส คนฺตฺวา
“เอหิ โภ, ราชา ตํ ปกฺโกสตีติ อาห ๗ โส “ภริยํ เม นิสฺสาย

ภเยน อุปฺปนฺเนน ภวิตพฺพนฺติ จินฺเตตฺวา รลฺโย อาณํ ปฏฺิพาหิตุํ
 อสฺกโกนฺโต คนฺตฺวา ราชาณํ วนฺทิตฺวา อฏฺุจาสิ ฯ อถ นํ ราชา “มํ
 อุปฺฏฺุจาหิตฺติ อาห ฯ “อถึ เทว, อหํ อตฺตโน กมฺมํ กตฺวา ตุมฺหากํ สฺงกํ
 ททามิ, สฺวา เอว เม ชีวิกา โหตฺตุติ ฯ “ตว สฺงเกน มยฺหํ อตฺถิ นตฺถิ,
 อชฺชโต ปฏฺุจาย มํ อุปฺฏฺุจาหิตฺติ ตสฺส ผลกณฺจ อาวฺรณฺจ ทาเปสิ ฯ
 เอวํ กิรสฺส อโหสิ “กณฺจิทฺเวสฺส โทสํ อาโรเปตฺวา ฆาเตตฺวา
 ภริยํ คณฺหิสฺสามิตฺติ ฯ อถ นํ โส มรณฺภยภีโต อุปฺปมตฺโต หุตฺวา
 อุปฺฏฺุจาสิ ฯ ราชา ตสฺส วิวํ อุปฺสสนฺโต กามปริพาเห วทฺฒนฺเต,
 “เอกมสฺส โทสํ อาโรเปตฺวา ราชาณํ กริสฺสามิตฺติ ตํ ปกฺโกสาเปตฺวา
 เอวมาห “อมฺโภ อิตฺโต ปณฺจโยชนมตฺถเก นทฺิยา อสฺกฏฺุจันํ นาม
 คนฺตฺวา สายํ มม นทานเวลาย กุมฺพุปฺปลานิ เจว อรฺุณวตีมตฺติกณฺจ
 อาห, สเจ ตสฺมี ขณฺเ นาคจฺเจยฺยาสิ, อาณํ เต กริสฺสามิตฺติ ฯ
 เสวโก กิร จตฺุหิปี ทาเสหิ กิลฺิฏฺุจตโร ฯ

ความลำบากในราชสำนัก

(หน้า ๑๐๑-๑๐๒ ธนุกีตาทโย หิ ทาสา-อรฺุณวตีมตฺติกํ อทาสิ)

—————> ธนุกีตาทโย หิ ทาสา “สีสํ
 เม รุชฺชติ, ปิฏฺุจิ เม รุชฺชตีติ วตฺวา อจฺฉิตฺุํ ลภนฺติ ฯ เสวกสฺเสตํ นตฺถิ,
 อาณตฺตกมฺมํ กาทฺุเมว วฏฺุฏฺุติ; ตสฺมา โส “อวสฺสํ มยา คนฺตพฺพิ,
 กุมฺพุปฺปลเลหิ สทฺุธิ อรฺุณวตีมตฺติกา นาม นาคภวเน อุปฺปชฺชติ,
 อหํ กุหิ ลภิสฺสามิตฺติ จินฺเตนฺโต มรณฺภยภีโต เคหํ คนฺตฺวา “ภทฺุเท
 นิฏฺุจิตํ เม ภตฺตนฺติ อาห ฯ “อุทฺุชนมตฺถเก สามิตฺติ ฯ โส, ยาว
 ภตฺตํ โอตฺรติ, ตาว สนฺธาเรตฺุํ อสฺกโกนฺโต อุพฺุงเกน กณฺจิกํ

หฺราเปตฺวา ยถาลทฺเธน พฺยลฺชเนน สทฺธิ อลฺลเมว ภตฺตํ ปจฺฉิยํ
 โอปปีเพตฺวา อาทาย โยชนิกํ มคฺคํ ปกฺขนฺโต, ตสฺส คจฺฉนฺตสฺเสว,
 ภตฺตํ ปกฺกํ อโหสิ ฯ โส อนุจฺฉิฏฺฐํ กตฺวาว โถกํ ภตฺตํ อปเนตฺวา
 ภูณฺชนฺโต เอกํ อทฺธิกํ ทิสฺวา “มยา อปฺนิตํ โถกํ อนุจฺฉิฏฺฐํ
 ภตฺตเมว อตฺถิ คเหตุวา ภูณฺช สามีติ ฯ โส คณฺหิตฺวา ภูณฺชิ ฯ
 อิตโรปี ภูณฺชิตฺวา เอกํ ภตฺตมฺภูจฺฉิ อุตฺเท จิปีตฺวา มุขํ วิกฺขาเลตฺวา
 มหฺนฺเตน สทฺเทน “อิมสฺมี นทีปเทเส อธิวตฺถา นาคา สุปฺณฺณา
 เทวตา จ วจฺนํ เม สฺถนฺนตฺ; ราชฯ มยฺหํ อาณํ กตฺตกาโม ‘กุมฺพุปฺเปลฺหิ
 สทฺธิ อรุณวตีมตฺติกํ อาหฺราติ มํ อาณาเปสิ, อทฺธิกมฺนุสฺสสฺส
 จ เม ภตฺตํ ทินฺนํ, ตํ สหฺสฺตานิสฺสํ, อุตฺเท มจฺฉานํ ทินฺนํ, ตํ
 สฺตานิสฺสํ, เอตฺตกํ ปฺลฺยผลํ ตุมฺหากํ ปตฺตี กตฺวา เทมิ; มยฺหํ
 กุมฺพุปฺเปลฺหิ สทฺธิ อรุณวตีมตฺติกํ อาหฺรธาติ ติกฺขตฺตํ อนุสฺสาเวสิ ฯ
 ตตฺถ อธิวตฺถอ นาคราชา ตํ สทฺทํ สฺตฺวา มหฺลลกเวเสน ตสฺส
 สนฺติกํ คนฺตฺวา “กึ วเทสีติ อาห ฯ โส ปฺนปี ตเถว วตฺวา, “มยฺหํ
 ตํ ปตฺตี เทหีติ วุตฺเต, “เทมิ สามีติ อาห; ปฺนปี เทหีติ วุตฺเต, “เทมิ
 สามีติ อาห ฯ เอวํ โส เทว ตโย วาเร ปตฺตี อาหฺราเปตฺวา
 กุมฺพุปฺเปลฺหิ สทฺธิ อรุณวตีมตฺติกํ อทาสิ ฯ

ความรู้່มร้อนเพราะกาม

(หน้า ๑๐๒-๑๐๓ ราชฯ ปน จินฺเตสิ-โลหฺกุมฺภิเมว ปวิฏฺฐา)

ราชฯ ปน จินฺเตสิ “มนุสฺสา นาม พหุมนฺตา, สเจ โส
 เกนจิ อฺปาเยน ลเกยฺย, กิจจํ เม น นิปฺปชฺเชยฺยาติ ฯ โส สกาลสฺเสว
 ทวาริ ปิททาเปตฺวา มุทฺทิกํ อตฺตโน สนฺติกํ อาหฺราเปสิ ฯ อิตโรปี

ปุริโส รัญโธ นหานเวลายเมว อาคนตุวา ทวาริ อลภนุโต ทวาร-
 ปาลัง ปกุกุสิตวา “ทวาริ วิวราติ อาห ๕ “น สกุกา วิวริตุ ราชา
 สกาลสเสว มุฑุทิกัง ราชเคหัง ทราเปสึติ ๕ โส “ราชทุโต อหัง,
 ทวาริ วิวราติ วตุวาปี ทวาริ อลภนุโต “นตถิ เม อิทานิ ชีวิตัง, กิณนุ
 โช กริสสามิติ จินุเตตวา ทวารสส อุปริอุมมาเร มตติกาปิณฺฑัง
 จิปิตวา ตสสุปริ ปุปฺพานิ ลคฺเคตวา มหาสทฺทัง กโรนุโต “อมฺโห
 นครวาสินอ มยา รัญโธ อาณตฺติยา กตภาวัง ชานาถ; ราชา มัง
 อการณน วินาสตูกาโมติ ติกขตตุัง วิวริตวา “กตถ นุ โช
 คมิสสามิติ จินุเตนุโต “ภิกฺขุ นาม มุฑุททยา, วิหารัง คนตุวา
 นิปชชิสสามิติ สนนฺนิฏฺฐานมกาสิ ๕ อิเม นาม สตฺตา สุขิตกาเล
 ภิกฺขุณฺ อตถิภาวังปี อชานิตวา ทุกขาภิกฺขุตาวิ วิหารัง คนตุกา
 มา โหนติ; ตสฺมา โสปี “อญฺญัง เม ตาณฺ นตถึติ วิหารัง คนตุวา
 เอกสมฺมิ พาสูกฺกุจฺจาเน นิปชชิ ๕ รัญโธปี ตัง รตฺตี นิทฺทัง อลภนุตสส
 อิตถึ อนุสสรนุตสส, กามปริพาโห อุปฺปชชิ ๕ โส จินุเตสิ
 “วิภาตกฺขณเวยเว ตัง ปุริสํ ฆาเตตวา ตัง อิตถึ อาเนสสามิติ ๕

ตสมฺมิ ขณเวยเว สฏฺฐิโยชนิกาย โลหกฺมุภิยา นิพฺพตฺตา จตฺตาโร
 ปุริสา ปกุกฺกุจฺจิตาย อุกฺขลียา ตณฺฑุลา วิย สมฺปรีวตฺตกา ปจฺจมานา
 ตึสาย วสฺสสทฺสเสหิ เหฏฺฐิมตลํ ปตฺวา อปเรหิ ตึสาย วสฺสสทฺสเสหิ
 ปุณ มุขวณฺณิ ปาปฺณิสฺสุ ๕ เต สีสํ อุกฺขิปิตวา อญฺญมญฺญัง โอลเกตวา
 เอเกกํ คากัง วตฺตูกามา วตฺตุ อสฺกโกนฺตา เอเกกํ อุกฺขริ วตุวา
 ปรีวตฺติตวา โลหกฺมุภิเมว ปรีวฺจจา ๕

เปเรตผู้กล่าวอักษร ทุ.ส.น.โส.

(หน้า ๑๐๓-๑๐๔ ราชา นิททำ อลภนุโต-อธิกตเร คณหีสู)

→ ราชา นิททำ อลภนุโต มชฌิม-
 ยามสมนนุตเร ตัม สททำ สุตวา ภีโต อุตฺรสุตมานโส “กินฺนุ โข
 มยหัม ชีวิตนุตฺราโย ภวิสฺสตี, อุทาหุ อคฺคมเหสฺสียา, อุทาหุ เม รชชํ
 วินสฺสิสฺสตีติ จินฺนเตนุโต สกฺลรตฺตี อกฺขิณี นิมนฺนิตฺตุํ นาสกฺขิ ฯ โส
 อรุณฺคฺคฺมนกาเลเยว ปุโรหิตํ ปกฺโกสาเปตฺวา “อาจฺริย มชฌิม-
 ยามสมนนุตฺเร มหนฺตา เภรวสทฺทา สุตฺตา, ‘รชชสฺส วา มเหสฺสียา วา
 มยหัม วา กสฺส อนฺตฺราโย ภวิสฺสตีติ น ชานามิ, เตน เม ตฺวํ
 ปกฺโกสิโตติ อาห ฯ “มหาราช กิณฺเต สทฺทา สุตฺตาติ ฯ “อาจฺริย ทฺวอติ
 สอติ นอติ โสอติ อิม สทฺเท อสฺโสสฺสํ, อิมสํ นิปฺพตฺตี อุปฺธาเรหีติ ฯ
 พฺรหฺมณฺสส มหนฺธการํ ปวิจฺจสฺส วิย น กิณฺจิ ปญฺญาติ ฯ “น
 ชานามิตี วุตฺเต, ปน ลภสฺสกาโร เม ปฺริหายิสฺสตีติ ภายิตฺวา
 “ภาริยํ มหาราชฺชาติ อาห ฯ “กึ อจฺริยาติ ฯ “ชีวิตนุตฺราโย เต
 ปญฺญาติตีติ ฯ โส ทิคุณฺ ภีโต “อาจฺริย อตฺถิ กิณฺจิ ปฏฺิฆาตการณฺนติ
 อาห ฯ “อตฺถิ มหาราช, มา ภายิ, อหํ ตโย เวเท ชานามิตี ฯ “กึ ปน
 ลทฺฐํ วญฺญตีติ ฯ “สพฺพสฺตํ ยณฺณํ ยชิตฺวา ชีวิตํ ลภิสฺสสิ เทวาติ ฯ “กึ
 ลทฺฐํ วญฺญตีติ ฯ “หตฺถิสฺตํ อสฺสสฺตํ อสฺมสฺตํ เชนฺสฺตํ อชฺสํ อฺรพฺภสฺตํ
 กุกฺกฺกฺสฺตํ สุกฺรสฺตํ ทารกสฺตํ ทาริกาสตฺนติ เอวํ เอเกกํ ปาณชาติ
 สตํ สตํ กตฺวา คณฺหาเปนุโต “สเจ มิคชาติเมว คณฺหาเปสฺสตามิ
 ‘อตฺตโน ขาทนียเมว คณฺหาเปตีติ วกฺขนฺตีติ; ตสฺมา หตฺถิอสฺส-
 มนฺนุสฺเสปี คณฺหาเปสิ ฯ ราชา “มม ชีวิตเมว มยหัม ลาภอติ จินฺนเตตฺวา
 “สพฺพปาณฺเ สึฆํ คณฺหาติ อาห ฯ อาณตฺตมนฺนุสฺสา อธิกตเร คณฺหีสู ฯ

บุชายัณด้วยสัตว์อย่างละ ๕๐๐

(หน้า ๑๐๔-๑๐๖ วุศตปิ เจตํ โกสลสํยุตเต-ตสฺโสวาทํ กโรหิตฺติ)

ธมฺมสงฺคาหกกาจริเยน

วุศตปิ เจตํ โกสลสํยุตเต “เตน โข ปน สมเยน รณฺโณ
ปเสนทิกอสลสฺส มหายณฺโณ ปจฺจุปฺภุจฺโติ โหติ, ปณฺจ จ อุสภ-
สฺตานิ ปณฺจ จ วจฺจตฺรสฺตานิ ปณฺจ จ วจฺจตฺริสฺตานิ ปณฺจ จ
อชฺสฺตานิ ปณฺจ จ อุรพฺภสฺตานิ ญฺญปฺนีตานิ โหนฺติ ยณฺณตฺถาย;
เยปิสฺส เต โหนฺติ ‘ทาสฺสํติ วา ‘ทาสีตฺติ วา ‘เปสฺสํสํติ วา ‘กมฺมกฺราตฺติ,
วา, เตปฺปี ทณฺฑตฺตชฺชิตฺตา ภยตฺตชฺชิตฺตา อสฺสุมุขา รุทฺมานา
ปฺริกมฺมานิ กโรนฺตีตฺติ ฯ

มหาชนฺ อตฺตโน อตฺตโน ณาตฺนํ อตฺถาย ปฺริเทวฺมานิ มหา-
สทฺทมฺกาสฺสิ ฯ มหาปฺจวีอุทฺริยนสทฺโท วีย อโหสิ ฯ อถ มลฺลิกา เทวี
ตํ สุตฺวา รณฺโณ สนฺติกํ คนฺตฺวา “กึ นฺนุ โข เต มหาราช อินฺทฺริยานิ
อปากตฺติกาณิ, กิลนฺตฺรฺปา วีย ปณฺณายถาติ ปุจฺฉิ ฯ “กึ ตฺยหํ
มลฺลิกเ, ตฺวํ มม กณฺณมุเล อาสีวีสฺสิ คจฺจนฺตํ น ชานาสีตฺติ ฯ “กึ ปเนตํ
เทวาทิ ฯ “รตฺติภาเค เม เอวรฺูโป นาม สทฺโท สฺโต, โสทํ ปุโรหิตํ
ปุจฺฉิตฺวา ‘ชีวิตนฺตฺราโย เต ปณฺณายติ, สพฺพสฺตํ ยณฺณํ ยชิตฺวา
ชีวิตํ ลภิสฺสํสํตี สุตฺวา ‘มม ชีวิตเมว มยฺหํ ลาภฺโถติ อิมเ ปาณเ
คณฺหาเปสฺนฺติ ฯ มลฺลิกา เทวี “อนฺธพาลฺลสิ มหาราช; กิณฺจาปี
มหากฺโขสิ อเนกสฺตูปฺพยณฺชนวิกตฺตี โภชนฺโทณฺปากํ ภูณฺชสิ, ทฺวีสุ
รณฺญเจสุ รชฺชํ กาทฺเรสิ, ปณฺญา ปน เต มนฺทาทิ อาห ฯ “กสฺมา
เอวํ วเทสํตี ฯ “กทํ ตยา อณฺณสฺส มรณฺเนน อณฺณสฺส ชีวิตลาภฺ
ทฺธิณฺจปฺุพฺโพ, อนฺธพาลสฺส พฺุราหฺมณฺสฺส กถํ คเหตุวา กสฺมา มหา-

ชนสฺส อุปฺริ ทุกฺขํ จิปฺลึ? ฐฺรวิหาเร สเทวกสฺส โลกสฺส อคฺคปฺคฺคโล
อตีตาทีสุ อปฺปฏิหตฺตนาโณ สตุถา วสฺติ, ตํ ปุจฺฉิตฺวา ตสฺโสวาทํ
กโรหีตี ฯ

พระราชทานมรณภัยคุกคาม

(หน้า ๑๐๖-๑๐๗) อถ โข ราชา สลฺลหุเกหิ-อวีจิมหานิรเย นิพฺพตฺตา)

อถ โข ราชา สลฺลหุเกหิ ยานะหิ มลฺลิกาย สทฺธิ วิหารํ คนฺตุวา
มรณภยตฺชฺชิตฺโต กิณฺจึ วตฺตํ อสฺกโกนฺโต สตุถารํ วนฺทิตฺวา เอกมนฺตํ
นีสึทึ ฯ อถ นํ สตุถา “หนฺท กุโธ นุ ตฺวํ มหาราช อาคจฺฉสิ
ทิวา ทิวสฺสาตี ปจฺมตรํ อาลปิ ฯ โสปี ตฺถนฺทึเยว นีสึทึ ฯ ตโต มลฺลิกา
ภควโต อารโจะสิ “ภนฺเต รณฺณา กิร มชฺฉิมยามสมนฺนตฺเร สทฺโท
สุโต, อถ นํ ปุโรหิตสฺส อารโจะสิ, ปุโรหิตโต ‘ชีวิตฺนตฺราโย เต
ภวิสฺสตี, ตสฺส ปฏฺิมาตฺนตฺถาย สพฺพสฺเต ปาณฺเน คเหตุวา เตสํ
คลโลหิตฺเตน ยณฺเณ ยิณฺฺเจ, ชีวิตํ ลภิสฺสสึตี อาห; ราชา ปาณฺเน พหุ
คณฺหาเปสิ; เตนายนํ มยา อิธานีโตตี ฯ “เอวํ กิร มหาราชาคี ฯ “เอวํ
ภนฺเตตี ฯ “กินฺเต สทฺโท สุโตตี ฯ โส อตฺตนา สุตฺนียาเมน อัจฺฉิ ฯ
ตถาคตฺสฺส ตํ สุตฺวา ว เอโกภาโส อโหสิ ฯ อถ นํ สตุถา อาห
“มา ภายิ มหาราช, ตว อนุตฺราโย นตฺถิ, ปาปกมฺมิโน สตุตา
อตฺตโน ทุกฺขํ อวิกโรนฺตา เอวมาหํสุตี ฯ “กึ ปนฺ เตหิ ภนฺเต
กตฺนตฺตี ฯ ภควา เตสํ กมฺมํ อัจฺฉิขิตฺตํ “เตนหิ มหาราช สฺฐนาหีตี
วตฺวา อตีตํ อาหริ:

“อตีเต วิสฺตีวสฺสสฺสสฺสายุเกสุ มนุสฺเสสุ, กสฺสโป ภควา โลเก
อุปฺชฺชิตฺวา วิสฺตียา ชีณาสวสฺสสฺสเสหิ สทฺธิ จาริกํ จรมาโน

มหาราช, ปจมี เต กีสทุโท นาม สุโตติ ฯ “ทุอิติ ฆนเต สทุโทติ ฯ
 สตุธา เตน อปริปฺณณํ กตฺวา วุตฺตคาคํ ปริปฺณณํ กตฺวา ทสฺเสนฺโต
 เอวมาห

“ทุชฺชิวิตฺมชฺชิวิมฺหา เยสนฺโน น ททามฺห เส
 วิชฺชมาเนสุ โภเคสุ ทีปํ นากมฺห อตฺตโนติ ฯ

อถ รมฺโฆ อิมิสฺสา คากาย อตฺถํ ปกาเสตฺวา “กีนฺเต มหาราช
 ทุติยสทุโท, ตติยสทุโท, จตฺตตฺตสทุโท สุโตติ ปุจฺฉิตฺวา, เอวณฺ-
 นามาติ วุตฺเต, อวเสสํ ปริปฺุเรนฺโต อาห

“สฺมุจฺจํ วสฺสสทฺสฺทานิ ปริปฺณณานิ สพฺพโส
 นิริเย ปจฺจมานานํ, กทา อนฺโต ภวิสฺสติ?
 นตฺถิ อนฺโต กุโธ อนฺโต น อนฺโต ปฏฺิทธิสฺสติ;
 ตทา หิ ปกตํ ปาปํ มม ตฺยฺหฺลยฺจ มารีสา ฯ
 โสหํ ฆฺน อีโต คนฺตฺวา โยนี ลทฺธาน มานุสฺสี
 วทฺลฺลฺย สึลสฺมปฺนฺโน กาทามิ กุสฺลํ พหฺนฺติ ฯ

ปฏฺิปปาฏฺิยา อิมิ คากา วตฺวา อตฺถํ ปกาเสตฺวา “อิติ โฆ
 มหาราช เต จตฺตาโร ชนา เอเกกํ คาคํ วตฺตฺกามา วตฺตฺ อสฺกโกนฺตฺวา
 เอเกกเมว อกฺขรํ วตฺวา ปุณฺ ตํ โลหฺกฺมฺภิเมว ปวิฏฺิจาติ อาห ฯ

ราตรีของคนนอนไม่หลับยาวนาน

(หน้า ๑๐๘-๑๑๐ รมฺญา กิร ปเสนฺทิ-อสฺกโกนฺตฺวานํ อติทีโฆเอวาติ)

รมฺญา กิร ปเสนฺทิโกสเลน ตสฺส สทุทสฺส สุตกาลโต
 ปฏฺิจาย เต เหฏฺิจา ภสฺสนฺตา เอว อชฺชาปี เอกํ วสฺสสทฺสฺส
 นาติกฺกมฺนฺติ ฯ รมฺโฆ ตํ เทสนํ สุตฺวา มหาสฺเวโค อฺุปฺปชฺชิ ฯ โส

“ภาริยํ วติทํ ปรทาริกกมฺมํ นาม, เอกํ กิร พุทฺธนฺตรํ อวิจินริเย
 ปจิตฺวา ตโต จุตา สฺมุจฺจโยชนิกาย โลกฺกมฺภิยา นิพฺพตฺติตฺวา
 อฏฺฐสฺมุจฺจิวสฺสสทฺสทานิ ปจิตฺวา, เอวํปี เตสํ ทุกฺขา มุจฺจนกาโล
 น ปรุณฺยติ; อหฺมปี ปรทारे สิเนหํ กตฺวา สพฺพรตฺตํ นิทฺทํ น ลภี,
 อิทานิ อิตํ ปฏฺจาย ปรทारे มานสํ น พนฺธิสฺสามีติ จินฺเตตฺวา
 ตถาคตํ อาห “ภนฺเต อชฺช มยา รตฺติยา ทิฆฺภาโว ญาโตติ ฯ
 โสปี ปุริโส ตตฺถเว นิสินฺโน ตํ กถํ สุตฺวา “ลทฺโธ เม พลวปฺ-
 ปจฺจโยติ สตฺถารํ อาห “ภนฺเต รณฺณา ตาว อชฺช รตฺติยา ทิฆฺภาโว
 ญาโต, อหํ ปน ทิโย สยเมว โยชนสฺส ทิฆฺภาวํ อณฺณาสินฺติ ฯ
 สตฺถา ทฺวินฺนํปี กถํ สํสนฺเตตฺวา “เอกจฺจสฺส รตฺติ ทิฆฺมา โหติ,
 เอกจฺจสฺส โยชนํ ทิฆํ โหติ, พาลสฺส ปน สํสํโร ทิฆฺมาติ วตฺวา
 ธมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คาถมาห

“ทิฆฺมา ชาครโต รตฺติ ทิฆํ สนฺตสฺส โยชนํ
 ทิฆฺมา พาลาน สํสํโร สทฺธมฺมํ อวิชานตฺนติ ฯ

ตตฺถ “ทิฆฺมาติ: รตฺติ นามเสา ตियามมตฺตา ว, ชาครนฺตสฺส
 ปน ทิฆฺมา โหติ ทิกฺุณฺตฺติคฺุณา วิย หุตฺวา ขายติ; ตสฺสา ทิฆฺภาวํ
 อตฺตานํ มงฺกุณฺสงฺฆสฺส ภตฺตํ กตฺวา ยาว สุริยฺคฺุคฺุมนา สมฺปริวตฺตกํ
 เสมาโน มหากฺุสีโตปี สุโกชนํ ภุณฺชิตฺวา สิริสยเน สยมาโน กาม-
 โภคีปี น ชานาติ, สพฺพรตฺตํ ปน ปธานํ ปทหนฺโต โยคาวจโร จ
 ธมฺมกถํ กถเนฺโต ธมฺมกถิโก จ อาสนสฺมีเป นิสีทิตฺวา ธมฺมํ
 สุนฺนโต จ สีสโรคาทีหิ สฺมุจฺจโ ว หตฺถปาทจฺเจทาทีนํ ปตฺโต วา
 เวทนาภิฏฺโต จ รตฺตํ มคฺคปฏฺิปนฺโน อทฺธิโก จ ชานาติ ฯ โยชนนฺติ:
 โยชนนํปี จตฺตุคฺาวุตฺมตฺตเมว, สนฺตสฺส ปน กิลนฺตสฺส ทิฆํ โหติ

ทวิคุณุ์ ติคุณุ์ วีย ขายติ ฯ สกทิวสั หิ มคคั คนตฺวา กิลนฺโต
 ปฏฺิปลั อากจฺจนตั ทิสฺวา “ปุโรโต คาโม กิวทฺุโรติ ปุจฺฉิตฺวา,
 “โยชนนฺติ วุตเต, โถกั คนตฺวา อปรฺมปิ ปุจฺฉิตฺวา, เตนาปิ “โยชนนฺติ
 วุตเต, ปุณ โถกั คนตฺวา อปรฺปิ ปุจฺฉติ ฯ โสปิ “โยชนนฺติ วทติ, เต
 ปุจฺฉิตฺปุจฺฉิตา “โยชนนฺติ วทนฺติ; “ทีฬั วติทั โยชนนฺติ เอกั โยชนั
 เทว ตีณิ โยชนานิ วีย มณฺณติ ฯ พาลานนฺติ: อธิโลกปรโลทตถั
 ปน อชานนฺตานิ พาลานั สัสารวณฺณสฺส ปริยนตั กาคุ อสฺกโกณตานิ,
 ยั สตฺตตฺตีสโพิทฺกจิกาทิเกทั สทฺธมฺมํ ญตฺวา สัสารสฺส อนตั
 กโรนฺติ, ตั สทฺธมฺมํ อวิชานตั สัสารโ ทฬั นาม โทติ ฯ โส หิ
 อตฺตโน ฐมฺมตฺยา เอว ทฬั นาม ฯ วุตฺตมฺปิเจตฺ “อนมตคฺโคยั
 ภิกฺขเว สัสารโ, ปุพฺพา โภฏฺิ น ปญฺญาตฺติ ฯ พาลานั ปน ปริยนตั
 กาคุ อสฺกโกณตานิ อติทฬัเอวาทิ ฯ

อดีตชาติของพระนางมัลลิกา

(หน้า ๑๑๐-๑๑๒ เทสนาวสานเน โส-ปฏิสรณั โทธาติ อาห)

เทสนาวสานเน โส ปุริโส โสตาปตฺติผลั ปตฺโต ฯ อณฺเณปิ พหุ
 โสตาปตฺติผลาทินิ ปตฺตา ฯ มหาชนสฺส สาทฺธิกา เทสนา ซาตฺติ ฯ

ราชา สตฺถารั วนฺทิตฺวา คจฺจนฺโต ว เต สตฺเต พนฺธนา
 โมเจสิ ฯ ตตฺถ อิตฺถิปุริสา พนฺธนา มุตฺตา สีสั นหาตฺวา สกานิ
 เคทานิ คจฺจนฺตา “จิริญชีวตฺุ โน อยฺยา มลฺลิกา เทวี, ยั นิสฺสาย
 ชีวิตั ลภิมฺหาติ มลฺลิกาย คณฺณ กถยีสฺสุ ฯ สายณฺหสมเย ฐมฺมสฺถายั กถั
 สมฺภูจาเปตฺ “อโห ปณฺทิตา วตฺยา มลฺลิกา อตฺตโน ปญฺณั นิสฺสาย
 เอตฺตกสฺส ชนสฺส ชีวิตทานั อทาสีติ ฯ สตฺถา อากนฺตฺวา “กาย

นุตถ ภิภขเว เอตริหิ กถาย สนฺนิตินฺนาติ ปุจฺจิตฺวา, “อิมาย นามาทิ
 วุตฺเต, “น ภิภขเว มลฺลิกา อิทาเนว อตฺตโน ปญฺญํ นิสฺสาย
 มหาชนสฺส ชีวิตทานํ เทติ, ปุพฺเพปิ อทาสีเยวาทิ วตฺวา ตมตถํ
 ปกาเสนุโต อตีตํ อาหาริ:

อตีเต พาราณสีรณฺโณ ปุตฺโต เอกํ นิโครธฺรูกุขํ อุปสงฺกมิตฺวา
 ตตฺถ นิพฺพตฺตาย เทวตาย อายาจิ “สามิ เทวราช อิมสฺมึ
 ชมฺพุทีเป เอกสฺตราชาโน เอกสฺตอคฺคมเหสีโย, สจฺาหํ ปิตุ อจฺเจยน
 รชฺชํ ลภิสฺสามิ, เอเตสํ คลโลหิเตน พลีํ กริสฺสามีติ ฯ โส, ปิตริ
 กาลกเต, รชฺชํ ปตฺวา “เทวตาย เม อานุภาเวน รชฺชํ ปตฺตํ,
 พลิมสฺสา กริสฺสามีติ มหฺตียา เสนาย นิกฺขมิตฺวา เอกํ ราชานํ
 อตฺตโน วเส วตฺเตตฺวา เตน สทฺธิํ อปรมฺปิ อปรมฺปีติ สพฺเพ
 ราชาโน อตฺตโน วเส กตฺวา สทฺธิํ อคฺคมเหสีหิ อาทาย คจฺฉนฺโต,
 อคฺคเสนสฺส นาม สพฺพกนิฏฺฐสฺส รณฺโณ ฐมฺมทินฺนา นาม อคฺค-
 มเหสี ครุกพฺภา, ตํ โอหาย คนฺตฺวา “เอตฺตํ ชนํ วิสฺปานกํ
 ปาเยตฺวา มาเรสฺสามีติ รุกฺขมฺลํ โสธาเปสิ ฯ

เทวตา จินฺเตสิ “อัยํ ราชา เอตฺตเก ราชาโน คณฺหนฺโต มํ
 นิสฺสาย คณฺหาติ, เตสํ คลโลหิเตน มยฺหํ พลิกมฺมํ กาทุกาโม, สเจ
 ปนายํ เอเต ฆาเตสฺสติ, ชมฺพุทีเป ราชวฺโส อฺจฺฉิชิสฺสติ, รุกฺขมฺลํปิ
 เม อสุจิ ภาวิสฺสติ, สกฺขิสฺสามิ นุ โข ตํ นิวาเรตฺตุนฺติ ฯ สา อุปฺธาเรนฺตี
 “นาหํ สกฺขิสฺสามีติ ญตฺวา อญฺญํ เทวตํ อุปสงฺกมิตฺวา ตมตถํ
 อาโรเจตฺวา “ตฺวํ สกฺขิสฺสตีติ อาห ฯ ตายปี ปฏิกฺขิตฺตา อญฺญํปี
 อญฺญํปีติ เอวํ สกฺลจกฺกวาพเทวตาโย อุปสงฺกมิตฺวา ตาหิปี ปฏิกฺ-

จิตตา จตุณัน มหาราชานัน สนตีกิ คนตฺวา “มยํ น สกโกม, อมหากํ
 ปน ราชา อมหะหิ ปุณฺณเณ จ ปณฺณาย จ วิสติจฺไร, ตํ ปุจฺฉาติ
 เตหิปี ปฏิกิจิตตกาเล สกุกํ อุปสงฺกมิตฺวา ตมตถํ อารโจะตฺวา
 “เทว ตุมฺหะสุ อปฺโปสฺสุกฺกตฺตํ อาปนฺเนสุ, ขตฺตियวฺโส อุจฺฉิขฺชิสฺสติ,
 ตสฺส ปฏิสฺสรณํ โหถาติ อาท ๕

เทวดาบูชาพระนางมัลลิกา

(หน้า ๑๑๒-๑๑๓ สกโก อหํปี ตํ-โรหิ เจว หลี จ)

—————> สกโก “อหํปี ตํ ปฏีพาหิตุํ น
 สกฺขิสฺสสามิ, อุปายํ ปน เต วกฺขามิตี วตฺวา อุปายํ อาจิกฺขิ “คจฺฉ
 ตฺวํ, รมฺโถ ปสฺสนตฺสเสว, รตฺตวตถํ นิวาเสตฺวา อตฺตโน รุกฺขโต
 นิกฺขมิตฺวา คมนาการํ ทสฺเสหิ, อถ ตํ ราชา ‘เทวตา เม คจฺฉติ,
 นิเวตฺวาเปสฺสามิ นนฺติ นานปฺปกาเรน ยาจิสฺสติ, อถ นํ วเทยฺยาสิ
 ‘ตฺวํ ‘เอกสตราชาโน สทฺธิ อคฺคมหะสิหิ อาเนตฺวา เตสํ คลโลหิเตน
 พลี กริสฺสามิตี มยฺหํ อายาจิตฺวา อุกฺคเสนสฺส รมฺโถ เทวี โอหฺยา
 อาคโต; นานํ ตาทิสฺสส มุสวาทิสฺส พลี สมฺปฏิจฺฉิสฺสามิตี; เอวํ กิร
 วตฺเต, ราชา ตํ อานาเปสฺสติ, สา รมฺโถ ฐมฺมํ เทเสตฺวา เอตฺตกสฺส
 ชนสฺส ชีวิตทานํ ทสฺสตีติ ๕ อิมินา การณฺน สกโก เทวตฺยา อิมํ
 อุปายํ อาจิกฺขิ ๕ เทวตา ตถา อกาสิ ๕ ราชายปี ตํ อานาเปสิ ๕

สา อาคนตฺวา เตสํ ราชันฺนํ ปริยฺนเต นิสินฺนมฺปิ อตฺตโน
 ราชานเมว วนฺทิ ๕ ราชา “มยิ สพฺพเสฏฺฐเจ จิเต สพฺพกนิฏฺจํ อตฺตโน
 สามิกํ วนฺทตีติ ตสฺสา กุชฺฉิ ๕ อถ นํ สา อาท “กิ มยฺหํ ตยิ
 ปฏีพทฺธํ, อยํ ปน เม สามิกโ อิสฺสรียสฺส ทาตา, อิมํ อวนฺทิตฺวา

กสฺมา ตํ วนฺทิสฺสามีติ ฯ รุกฺขเทวตา, ปสฺสนุตฺตเสว ตสฺส ชนตฺส,
 “เอวํ ภทฺเท, เอวํ ภทฺเทติ วตฺวา ตํ ปุปฺพมฺภูจฺฉินา ปุเชติ ฯ ปุณ
 ราชาน อาท “สเจ มํ น วนฺทสิ, มยฺหํ รชฺชสิริทายิกํ เอวํ มหानุภาวํ
 เทวตํ กสฺมา น วนฺทสิตี ฯ “มหाराช ตยา อตฺตโน ปุณฺณเว จตฺวา
 ราชานโน คหิตา, น เทวตาย คเหตุวา ทินฺนาติ ฯ ปุณปี ตํ เทวตา
 “เอวํ ภทฺเท, เอวํ ภทฺเทติ วตฺวา ตเถว ปุเชติ ฯ ปุณ สา ราชานํ
 อาท “ตฺวํ ‘เทวตาย เม เอตฺตกา ราชานโน คเหตุวา ทินฺนาติ
 วเทสิ, อิทานิ เต เทวตาย อุปริ วามปสฺเส รุกฺโข อคฺคินา ททฺโฆ,
 สา ตํ อคฺคํ นิพฺพาเปตฺตํ กสฺมา นาสกฺขิ, ยทิ เอวํ มหानุภาวตี ฯ
 ปุณปี ตํ เทวตา “เอวํ ภทฺเท, เอวํ ภทฺเทติ วตฺวา ตเถว ปุเชติ ฯ
 สา กถฺยมาณา จิตา โรทฺธิ เจว หสิ จ ฯ

ผลของการฆ่าสัตว์บุชายัลล

(หน้า ๑๑๓-๑๑๔ อถ นํ ราชาน กิ-อถฺยตฺรปริส วตฺถ)

—————> อถ นํ ราชาน “กิ
 อุมฺมตฺติกาสีตี อาท ฯ “กสฺมา เทว เอวํ วเทสิ, น มาทิสฺโย
 อุมฺมตฺติกา โหนฺตีตี ฯ “อถ กิการณา โรทฺธิ เจว หสิ จาตี ฯ “สุณฺหา
 มหाराช; อหฺยหิ อตีเต กุลฉีตา หุตฺวา ปตฺติกุเล วสนฺตี สามิกสฺส
 สหายกํ ปาหฺนุกํ อาคตํ ทิสฺวา ตสฺส ภตฺตํ ปจฺจิตฺตกาма ‘มํสํ
 อาทฺราตี ทาสฺยา กหาปณํ ทตฺวา, ตาย มํสํ อลภิตฺวา อาคตาย
 ‘นตฺถิ มํสนฺติ วุตฺเต, เคหสฺส ปจฺฉิมภาเค สยิตาย เอพิกาย สีสํ
 ฉินฺนิตฺวา ภตฺตํ สมฺปาเทสิ; สาทํ เอกิสฺสา เอพิกาย สีสํ ฉินฺนิตฺวา
 นิริเย ปจฺจิตฺวา ปกฺกาวเสเสน ตสฺสา โลมคณฺนาย สีสจฺเฉทํ ปาปฺณ;

‘ตฺวํ เอตตํกํ ชนํ วริตฺวา กทา ทุกฺขา มุจฺจิสฺสตีติ เอวํ มหนตฺ
 ตว ทุกฺขํ อนุสฺสรนฺตี โรทามิตี วตฺวา อิมํ คาถมาห

“เอกิสฺสา กณฺจํ ฉินฺทิตฺวา โลมคณนาย ปจฺจิสฺ
 พหุณฺนํ กณฺเจ เจตฺวาน กถํ กาทฺสิ ขตฺติยาติ ฯ

“อถ กสฺมา เต หลิตฺนฺติ ฯ “เอตสฺมา ทุกฺขา มุตฺตมฺหีติ
 ตฺสิตฺวา หลีสํ มหาราชาคี ฯ ปุณฺปิ ตํ เทวตา “เอวํ ภทฺเท เอวํ
 ภทฺเทติ วตฺวา ปุปฺผมฺภูจฺฉินา ปุเชติ ฯ ราชา “อโห ภาริยํ เม กมฺมํ,
 อยํ กิร เอกํ เอพิกํ วริตฺวา นิรเย ปจฺจิตฺวา ปกฺกาวเสเสน
 ตสฺสา โลมคณนาย สีสจฺเจทํ ปาปฺณิ, อหํ เอตตํกํ ชนํ วริตฺวา
 กทา โสตฺถีสํ ปาปฺณิสฺสามิตี สพฺเพ ราชาโน โมเจตฺวา อตฺตนา
 มหฺลลกตฺเร วนฺทิตฺวา ทหฺรตฺรานํ อณฺชลีสํ ปคฺคยฺห สพฺเพ ขมาเปตฺวา
 สกสฺกณฺจฺฉานเมว ปฺหิณฺนิ ฯ

สตฺถา อิมํ ฐมฺมเทสนํ อาหริตฺวา “เอวํ ภิกฺขเว น อิทาเนว
 มลฺลิกา อตฺตโน ปฺลยฺณํ นิสฺสาย มหาชนฺสฺส จีวิตฺทานํ เทติ, ปุพฺเพปิ
 อทาสิเยวาคี วตฺวา อตีตํ สโมธานฺสิ “ตทา พาราณสีราชา ปเสนฺทิ-
 โกสฺโล อโหสิ, ฐมฺมทินฺนา เทวี มลฺลิกา, รุกฺขเทวตา อหเมวาคี ฯ
 เอวํ อตีตํ สโมธานฺตฺวา ปุณ ฐมฺมํ เทเสนฺโต “ภิกฺขเว ปาณาติ-
 ปาโต นาม อกตฺตพฺพยุตฺตโก, ปาณาติปาติโน หิ ทิฆมฺรตฺตํ โสจฺนฺตีติ
 วตฺวา อิมํ คาถมาห

“เอวณฺเจ สตฺตา ชาเนยฺยํ ทุกฺขายฺ ชาคีสมฺภโว;
 น ปาโณ ปาณินํ หณฺเณ ปาณฺฆาตี หิ โสจฺตีติ ฯ
 อณฺยตฺรปฺริส วตฺถุ ฯ
